

РАШЧЛАЊАВАЊЕ БОРБЕНОГ ПОРЕТКА У САВРЕМЕНОМ РАТУ

Борбени поредак је стар исто толико колико и војска. Он је еволуирао кроз историју модификујући своју структуру према захтевима тактике и технике одређеног периода. Свака новина у техници наоружања изазвала је извесне промене у структури борбеног поретка, а још више је утицала на начин употребе и дејства његових појединих елемената. Но, свака модификација борбеног поретка имала је готово увек исту тенденцију — масирање снага и средстава на овај или онај начин у циљу испољавања тежишта у одбрани и правца главног удара у нападу. Каква је перспектива тог масирања у условима употребе атомског наоружања у тактичке сврхе?

Принцип масирања и деконцентрације

Принцип масирања снага и средстава на одлучујућој тачки у датом моменту, који је доминирао у свим ратовима, а нарочито у Другом светском рату, биће нарушен донекле појавом атомског наоружања, коме би добро дошло веће груписање противникових снага и средстава, као и збијање борбених поредака, јер, у том случају, атомска експлозија може захватити више циљева. Дакле, кад би нападач остварио принцип масирања у условима дејства атомског наоружања, он би довео у непосредну опасност основне снаге и средства намењене за извршење напада и пробоја, јер их у целини ставља под удар атомске бомбе. Још у Другом светском рату било је јако груписање снага угрожено снажним ударима тактичке и стратегиске авијације, чије су бомбе биле врло опасне за збијени борбени поредак, али је та опасност била далеко мања него данас. Појавом атомског наоружања принцип груписања снага и средстава доведен је донекле у своју супротност, јер се груписањем у свима приликама не остварује онај циљ који се жели постићи концентрацијом живе силе и технике. Напротив, јаким и неоправданим груписањем снага пружа се противнику — који располаже атомским наоружањем — могућност да постигне такве успехе које у нормалним условима класичним наоружањем није могуће постићи. Услед тога и појава атомског наоружања као новог борбеног средства захтева извесне измене не само у формациској структури јединица, већ и у борбеном поретку на бојишту, а исто тако и у систему командовања.

Но, без обзира на негативан утицај атомског наоружања на груписање снага и средстава, овај принцип није ипак престао да важи, тј. надмоћност ће и даље бити нужна и потребна за тучење противника на одлучујућој тачки, само ће се она остваривати на разне начине, према конкретной ситуацији, а вероватно је да ће нападач моћи остварити извесну надмоћност и самом употребом атомске бомбе без концентрације снага, јер ће разорно дејство једне атомске бомбе у пробоју каткада учинити више него што се може постићи одређеном концентрацијом живе силе и технике класичног борбеног поретка.

Када се третира појам надмоћности, онда се обично мисли на концентрацију живе силе и технике. Међутим, то је само један од елемената надмоћности, а тих елемената има више. Понекад одлучујући може бити сасвим други елемент. На пример, у НОР-у је непријатељ имао вишеструку надмоћност у живој сили и техници у већини случајева па ипак је био тучен, јер су наше јединице имале надмоћност у другим елементима (изненађење, борбени морал итд.).

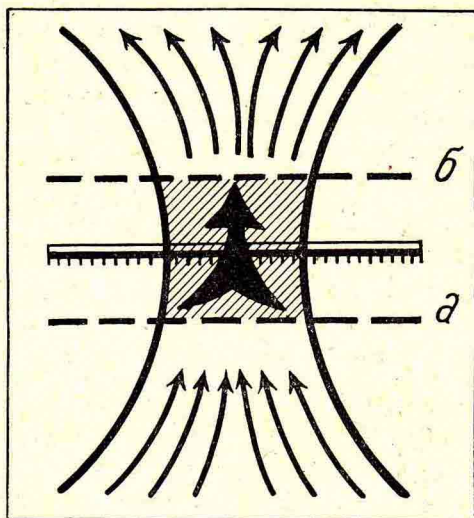
У будућем рату ће се и употребом атомске бомбе у одређеним приликама постићи извесна надмоћност у пробоју без обзира на концентрацију живе силе и технике, и с тим се мора рачунати. Из овога излази да је, с једне стране, потребно јаче груписање снага, а с друге, неопходно је развлачење борбеног поретка да би се избегло стварање погодног и рентабилног циља за атомску бомбу. Од умешности у командовању зависи како ће се те супротности помирити ради постизавања тактичких, односно оперативних циљева.

Према томе, основно је да нападач пре напада развуче своје снаге и прикривено их води до момента употребе, да се у погодном моменту концентрише и предузме напад и пробој, и да потом изврши деконцентрацију снага. Значи да је нападна операција праћена потребним и нужним груписањем снага и средстава, као и њиховом обавезном деконцентрацијом по извршеном пробоју. Приближавање снага ка месту пробоја и њихово груписање вршили би се у виду левка, док би се деконцентрација по извршеном задатку изводила у виду лепезе (види скицу 1).

Време од момента највећег нападачевог груписања за пробој (а) па до момента деконцентрације снага (б) назива се мртвим временом. Исто тако и браниоцу је потребно извесно време од момента кад је уочио рентабилан атомски циљ, па до извршења атомског удара по том циљу. То је за њега мртво време које траје прилично дуго, што зависи од могућности браниоачеве извиђачке службе, удаљености аеродрома, времена потребног авијацији да припреми атомске бомбе и изврши полетање, а највише од отпора који ће се пружити нападачу приликом вршења пробоја. Док траје мртво време нападач се налази у збијеном борбеном поретку у врло опасној зони на земљишту мале ширине и дубине, и његове снаге и средства су груписани на уском фронту пробоја. Борба између нападача и браниоца у опасној зони води се изванредном жестином. Нападач тежи да мртво време буде што краће и да опасно зону пређе што пре да би избегао атомски удар

по своје збијеном борбеном поретку, а бранилац настоји да што дуже задржи нападача у опасној зони да би својој авијацији створио време за припрему и извршење атомског удара.

У тој ситуацији оклопне јединице и пешадије на транспортерима (тамо где постоји) могу одиграти велику улогу и код нападача и код браниоца. Нападач ће при вршењу пробоја бацити једну или више атомских бомби у циљу стварања бреше на главном положају бра-

Скица бр.1

ниоца и одмах, тј. непосредно по извршеној експлозији, увешће у пробој оклопне јединице да би проширио успех, а бранилац ће једно-времено покренути своје резерве, првенствено моторизоване, ради за-тварања бреше и избацивања нападача са положаја.

Растреситост борбеног поретка у нападу и одбрани

Истичући опасност коју претставља велико груписање снага и средстава једноремено долазимо и до закључка да је у условима дејства атомског оружја развлачење борбеног поретка — до одређене границе — неопходно нужно за сваку тактичку и оперативну јединицу како нападача тако и браниоца. Претерана растреситост браниоцевог борбеног поретка може омогућити нападачу да и класичним наоружањем изврши пробој и да без атомског наоружања постигне одговарајући успех. Које би се норме могле сматрати реалнима у раз-влачењу борбеног поретка пешадиске дивизије у одбрани, тј. колико ће бити шири њен борбени поредак у одбрани у условима вођења атомског рата у односу на ширину фронта класичног борбеног поретка?

По мишљењу неких писаца, границу до које се сме ићи у рашчлањавању борбених поредака уопште одређује „принцип масе“. При неограниченом развлачењу снага и средстава тај се принцип повређује и борбени поредак не претставља више елеменат удара у нападу или отпора у одбрани, те ни противнику неће више бити потребно да се користи атомском бомбом.

У Другом светском рату пешадиска дивизија нормално је брала фронт ширине 10 км, а дубине 6 км, што по површини захвата простор од 60 км². Ширина фронта била је условљена густином ватре, коју је дивизија могла остварити формациским средствима и која је била нужна за одбрану додељене јој зоне, па и за то да сломии налет два или три пута јачег нападача. Дубина борбеног поретка заснивала се на прорачуну времена потребног за довођење јединица с резервног положаја на међуположај и главни положај да би на њима интервенисале. Тако, например, ако је нападачу по прорачуну било потребно 1,5 до 2 сата времена за пробој главног положаја (начелно се продирало 100 м за 5 минута), онда ни положаји дивизиских резерви нису могли бити на већем отстојању од 6—8 км.

Међутим, ако данас желимо да положаји буду на већој дубини, онда је неопходна претходна измена тактичких норми у борбеном поретку. Према томе, избор резервног положаја на већој дубини могуће је остварити на два начина:

— створити дуже време при одбрани главног положаја и на тај начин омогућити благовремену интервенцију резерви са резервног положаја из веће дубине — што је у пракси Другог светског рата најчешће било неизводљиво; или

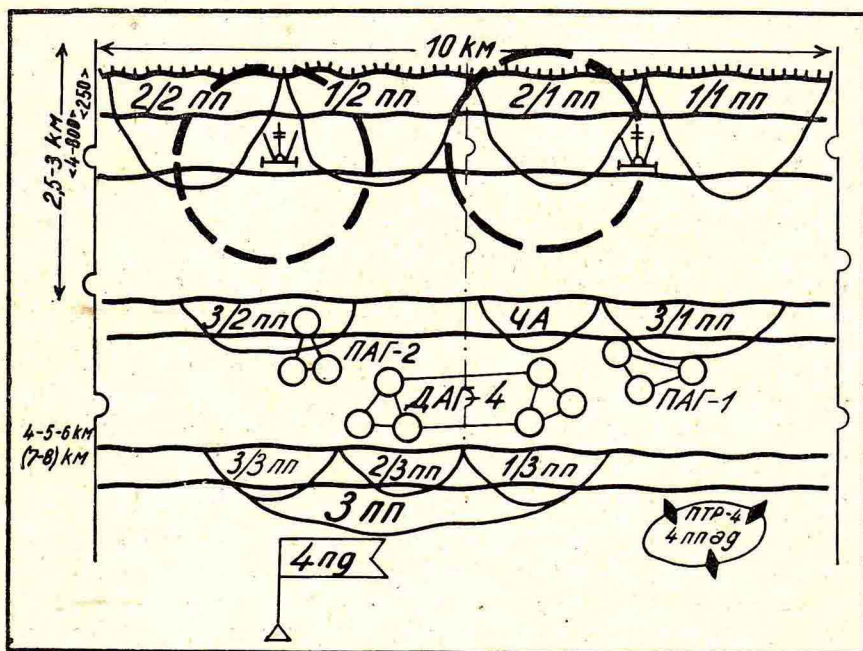
— резерве, које би биле на већој дубини (10—15 км), оспособити да тај простор пређу што брже (за 1 сат, па и за краће време). То је могуће постићи ако су резерве моторизоване. Ова варијанта свакако је тактички оправданија, а технички изводљива код сваке јединице која у свом саставу има одговарајући број оклопних или моторизованих снага.

Дејство атомске бомбе испољава се на разне начине и са различитим резултатима, зависно од њене величине као и од тога да ли је експлозија извршена под земљом, на земљи или у ваздуху. Према резултатима досадашњих опита преовлађује гледиште о најцелисходнијој употреби атомске бомбе са експлозијом изнад земље. То гледиште одговара и неким концепцијама о вођењу будућих операција, које треба да буду врло покретне и динамичне, да имају велики замах и брзину продирања. Овакву динамичност омогућиће савременој армији јако развијена моторизација која знатно повећава брзину кретања пешадиске дивизије.

Експлозија атомске бомбе у ваздуху имаће знатно већу рушилачку снагу од експлозије под земљом или на самој земљи. Сем тога, проценат радијације при таквој експлозији знатно је мањи на самој земљи, што такође иде у прилог нападачу који своја дејства заснива на брзини, јер ће му брзо прелажење зоне тучене атомском бомбом

омогућити да избегне последице јаче радијације. Пошто ће, по мом мишљењу, будуће операције бити јако покретне, без стабилних фронта у класичном смислу, то ће, вероватно, у већини случајева атомски удари бити усмерени на трупе у покрету, незаклоњене и заштићене, најчешће, само више или мање успелим маскирањем.

Ако имамо у виду познате податке¹⁾ о дејству атомске бомбе, па се осврнемо на дивизију у класичном борбеном поретку, која (у рововима) брани фронт ширине 10 км и која ће вероватно у првом ешелону имати два пука са четири пешадиска батаљона (тако да сваки батаљон брани фронт ширине до 2,5 км), видећемо да би при експлозији једне до две атомске бомбе на главном положају тешким губицима били захваћени само батаљони у првом ешелону. Ако би бомбе пале у међупростор средњих батаљона (види скицу 2), крилни бата-

Скица бр. 2

¹⁾ Експлозијом атомске бомбе од 20 килотона на висини од 600 метара изнад земље, бачене на незаклоњене трупе на равничастом земљишту и при повољним атмосферским условима, трупи би се нанели тешки губици на даљини од 1.800 метара од нулте тачке, а на даљини од 2.400 метара средњи, док би се на даљини од 3.300 метара нанели лаки губици. Тешким губицима сматра се 100% повређених и 50% мртвих, средњим 50% повређених и 10% мртвих, а лаким 10% повређених и незнатан број мртвих.

Ако претпоставимо да се јединице налазе у рововима онда ће се губици скоро троструко смањити (тешким губицима биће захваћене јединице на удаљењу од 640 м од нулте тачке).

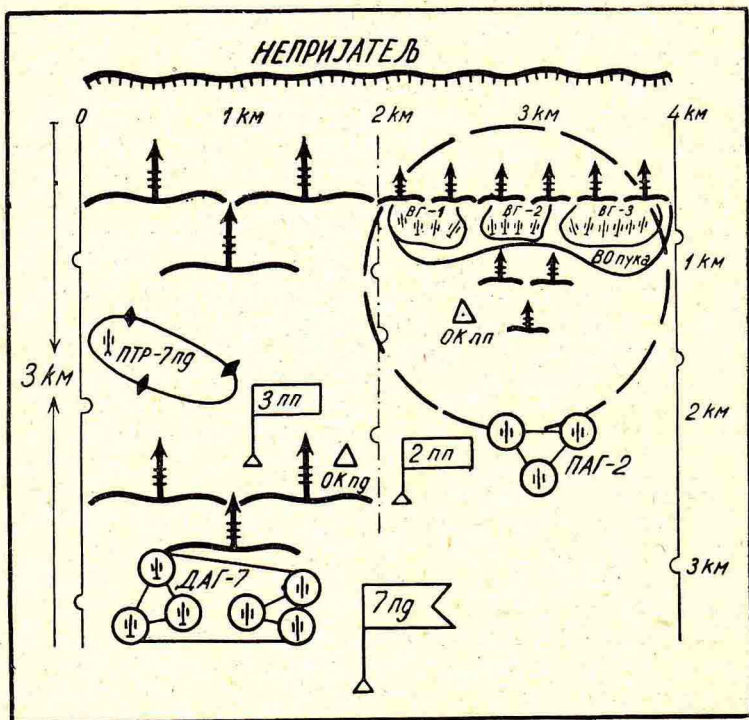
љони претрпели би губитке до једне стрељачке чете или у процентима 25% до 30% састава, што значи да би и даље били способни за борбу. Овај пример јасно показује колику ће улогу у будућем рату одиграти укопавање јединица у случају да се оба противника при дејствима користе атомском бомбом.

Из изнетог можемо извести закључак да у условима дејства атомског наоружања положаји за одбрану у оквиру главног одбранбеног појаса не могу остати тако широки и на истим међусобним отстојањима као код класичног борбеног поретка, јер би дејство атомске бомбе у извесним случајевима могло захватити два суседна батаљона као и две линије одбране. Колико ће се фронт моћи највише проширити тешко је унапред одредити због тога што досадашњи експерименти нису дали коначне резултате, а чињеница је да ће сама пракса најбоље показати браниоцу којих се норми треба придржавати при рашчлањавању да би борбени поредак одговорио својој сврси.

Ширина борбеног поретка јединица у нападу, устаљена у минометском рату, такође се неће моћи одржати у условима вођења рата атомским оружјем због тога што би се велике снаге концентрисале за пробој на уском и ограниченом простору, чиме би се створили повољни услови браниоцу за атомски удар по нападним борбеним порецима. Узимајући у обзир ту чињеницу, можемо у нападу, по опсегу, очекивати још веће губитке од експлозије атомске бомбе него у одбрани, јер ће се убитачно дејство пренети на већи број циљева збијених на малом простору по фронту и дубини. То можемо најбоље видети на примеру. Борбени поредак пешадијске дивизије у нападу у саставу корпуса, на правцу главног удара и на маневарском земљишту износио је, начелно, по фронту 4 км, а по дубини 3 км (види скицу 3). У случају да бранилац на време открије припреме за напад, он врло лако може да искористи тако повољан и рентабилан циљ за атомски удар. Ако би, дакле, бранилац на такав борбени поредак бацио атомску бомбу од око 20 килотона, са експлозијом на 600 метара изнад земље, на трупе које су незаклоњене или су у покрету ка предњем крају одбране, онда би се у зони тешких губитака нашле снаге једног пука.

Из овог се примера јасно види да, у условима дејства нуклеарним оружјем, норме (ширина и дубина) класичног борбеног поретка нису одрживе у нападу, као што нису ни у одбрани. Зато нам преостаје још да на основу предњег разматрања предвидимо нужно и реално рашчлањавање борбеног поретка пешадијске дивизије у нападу у савременом рату. Но, да бисмо то постигли, морамо претходно размотрити један други проблем, тј. које ће снаге борбеног поретка бити захваћене зоном тешких губитака под условом да смо у рашчлањавању неограничено слободни све док се не повреди „принцип масе“ или, другим речима, док борбени поредак има довољну густину живе силе и технике за извршење постављених задатака. Начелно, сматра се да у растурању можемо ићи толико далеко да се у зони тешких губитака не нађу снаге веће од једног батаљона. Мањи делови бор-

беног поретка засада практично не би дошли у обзир за тучење атомском бомбом. На основу тога може се углавном прихватити начело да ће се ширина борбеног поретка у нападу повећати око два пута (или више — према датој тактичко-оперативној ситуацији), или да ће ширина нападаг борбеног поретка бити равна ширини класичног борбеног поретка дотичне јединице у одбрани. То значи, ако је дивизија у класичним условима бранила фронт од 10 км, онда ће ширина њеног

Скица бр.3

фронта у нападу у условима употребе нуклеарног оружја износити такође 10 км. У сваком случају, ако се буде и у пракси бар приближно придржавало оваквих норми, онда ће се знатно смањити негативан утицај дејства атомске бомбе.

Јачина, место и улога резерве

У погледу јачине и улоге резерве постоје у страниј литератури подељена мишљења која се, углавном, сведе на ова два гледишта:

— једни сматрају да треба стварати врло јаке и покретне резерве које ће брзо интервенисати у циљу спречавања дејстава противника који ће тежити да што боље искористи ефекат свог атомског наоружања;

— други мисле да у условима постојања јаке моторизације резерве нису ни потребне, јер ће се моторизованим јединицама моћи брзо интервенисати и без посебних снага — резерви које би иначе претстављале рентабилан циљ за напад атомским бомбама.

По свему судећи, ова друга теза неће бити одржива, јер ће употреба резерви из дубине (нарочито оних које су биле прикривене), као и оних са суседних фронтова свакако бити целисходна. Употреба резерви у нападу биће врло актуелна због браниочевих противдејстава у процесу борбе, а често и због попуне празнина у борбеном поретку. Пошто ће нападач своја дејства већином заснивати на брзом продору оклопним снагама, то ће и браничеве резерве састављене од тенкова или ојачане њима одиграти значајну улогу. Тенкови су ефикасно средство у борби против непријатељских брзопокретних снага, а њихова велика брзина и покретљивост омогућиће им да се разместе на већој дубини, да буду заклоњени и маскирани до почетка употребе и ван домаћаја атомских удара усмерених управо на такве резерве.

Према томе, улога и значај резерви у условима вођења атомског рата не само да неће опадати него ће, напротив, расти, те ће оне и даље бити врло важан део борбеног поретка, и једино ће оне бити увек спремне и у могућности да брзо интервенишу на угроженим деловима фронта приликом разбијања непријатељских продора. Резервама је у досадашњим ратовима решено безброј тешких ситуација и нема сумње да ће се та њихова улога поновити и у будућем рату. Атомско наоружање тражиће своје циљеве у збијеном борбеном поретку, али ће зато и противатомска заштита захтевати од тактике нове тактичке норме које морају ускладити потребу за растреситошћу борбеног поретка, с једне, и потребу за концентрацијом живе силе и технике, с друге стране.

У условима вођења операција атомским наоружањем извесне борбене радње добијају посебан значај, те на њих ваља обратити нарочиту пажњу. Тако, например: извиђачка служба одиграће велику улогу у прибављању података о противнику, те ће од њених резултата у откривању рентабилних атомских циљева зависити и резултати атомских дејстава; ништа мањи значај неће имати ни маскирање и укопавање, која треба да буду саставни делови борбене активности сваког појединца и трупе у целини и неопходни елементи противатомске заштите; командовање ће бити много сложеније и компликованије због велике ширине фронтова, велике брзине и замаха дејстава, што ће све захтевати брз процес у припреми операција, а нарочито брзо реаговање при промени ситуације на бојишту; познавање атомског наоружања непријатеља и његових тактичких поступака неопходан је услов за успешну борбу против таквог противника и његовог оружја.

Укратко, ако се познаје добро противник, његово наоружање и начин дејства, и ако се вешто примењују мере противатомске заштите и одговарајући тактички построји, може се очекивати успех и у сукобу са непријатељем који је наметнуо борбу атомским наоружањем.